

עושים את הבחירה הנכונה - גינון בצמחי מים לא פולשניים מדריך לצרכן שומר טבע

החברה להגנת הטבע
שומרים. מחנכים. אוהבים

המשרד להגנת הסביבה

בררכת נוי היא פינה קסומה בה ניתן להירגע וליהנות מיופיה ומצליליה... אבל האם כל הצמחים בברכה שלכם הם אכן כה תמימים ובלתי מזיקים?

הידעת?

יתכן שהצמח התמים שאתה קונה - אינו כל כך תמים...

- ◀ צמחי מים פולשים גורמים ברחבי העולם לנזקים כלכליים ובריאותיים ניכרים
- ◀ צמחי מים פולשים גורמים לנזקים משמעותיים לטבע הייחודי שבמקורות המים
- ◀ חלק מצמחי המים הפולשים אסורים ביבוא לישראל אך נמכרים במשתלות למטרת גינון
- ◀ הגינון הוא מקור עיקרי להפצת צמחי מים פולשים אל הטבע בישראל

צמחי מים פולשים מסכנים את מקורות המים ואת הטבע שלנו!
לוקחים אחריות - בוחרים צמחי מים בטוחים לגינון

צמחי מים פולשים - נזקים לטבע ולאדם

מהם צמחי מים פולשים?

אלה הם צמחים אשר חדרו מתחום תפוצתם הטבעי בעקבות פעילות האדם, מתפשטים בסביבה החדשה אליה הגיעו, וגורמים נזקים כבדים לטבע, לבריאות האדם, לחקלאות ולכלכלה. רבים מגופי המים הטבעיים בישראל סובלים מניצול יתר ומזיהום. מערכות פגועות רגישות יותר להפרעות ולכן צמחי מים פולשים מצליחים להתבסס בהן ביתר קלות, תוך גרימת נזקים רבים.

נזק לטבע

צמחי מים פולשים המתבססים במערכות אקולוגיות כגון נחל, בריכת חורף או אגם, מפריים את האיזון האקולוגי הטבעי:
< חוסמים את גישתם של מינים מקומיים למשאבים טבעיים כמו אור, חמצן ומים.
< משנים את איכות המים ומגבירים את קצב האיידוי.
< נושאים עליהם בעלי חיים "טרמפיסטים" (כמו חלזונות), שחלקם עשויים להיות מינים פולשים בעצמם, הגורמים לנזק נוסף.

נזק לאדם

הנזקים הכלכליים שגורמים צמחי מים פולשים נאמדים בסכומים עצומים:
< מדינות רבות, כמו פלורידה ואוסטרליה, משקיעות מיליוני \$ בשנה בניסיונות לטיפול בצמחי מים פולשים. בסרי לנקה השקיעו בטיפול בסלביניה גדולה יותר מ-300 מיליון \$!
< בישראל מושקעים כספים רבים בניסיון לסלק את צמחי המים הפולשים ממקורות המים של המדינה. לדוגמה, חסת המים מעמק

החולה, יקינטון המים מנחל אלכסנדר, ואזולה שרכנית מברכת יער.

צמחי מים פולשים פוגעים בתחומים חיוניים לאדם:
< פגיעה בחקלאות עקב צמצום כמות המים הראויים להשקיית גידולים חקלאיים.
< פגיעה במי השתייה: בפפואה-גינאה החדשה הועתקו 80,000 איש מכפריהם לאחר שסלביניה השתלטה על מחצית ממקורות המים שלהם.
< תרומה להפצת מחלות על ידי מתן מחסה ליתושים.
< חסימת מאגרים, תעלות, משאבות, ונתיבי שיט.
< פגיעה בתיירות, נופש ודיג במקורות מים.

המין הפולש אלף-עלה נוצתי השתלט על מעין אלרואי

מה ניתן לעשות כדי לשמור על מקווי המים של ישראל?

גינון בצמחי מים פולשים - ערוץ ההפצה אל הטבע בישראל

גינון הוא מקור ההפצה המרכזי של צמחי מים פולשים בישראל. ייבוא של חלק מצמחי המים הפולשים נאסר בחוק בשנת 2009, אך למרות זאת הם עדיין נמכרים במשתלות. צמח מים פולש הגדל בגינת נוי יגיע, כמעט בוודאות, אל בית גידול טבעי או מאגר מים מלאכותי, ויגרום שם לנזק אקולוגי וכלכלי. ההפצה לטבע מתרחשת באמצעות:

< פסולת גינון המכילה שרידים בעלי כושר רבייה של צמחי מים.
< ישירות מהגינה אל הטבע, באמצעות מי הגשם, תעלות ניקוז או בעלי חיים.

זה בידיים שלנו

< משמידים את פסולת הגינון בצורה בטוחה - מכניסים לשקיות ניילון חזקות ואטומות, מניחים לצמחים להתייבש בשמש מספר שבועות ורק אז מפנים.

קונים תוך אחריות לסביבה:

1. נמנעים מרכישת צמחי מים פולשים המופיעים ברשימה השחורה.
2. משתמשים בחלופות בטוחות - רוכשים רק צומח המופיע ברשימה הלבנה:
 - < מינים בטוחים לשימוש (נימפיאות תרביות).
 - < מינים מקומיים של צמחי מים, המאפיינים את עולם הצומח של ישראל. יש לרכוש צמחים אלה ממשתלות המגדלות אותם - אין לאסוף צומח בבית גידולו הטבעי, על מנת לא לפגוע בטבע, במיוחד לא בתחום שמורות טבע וגנים לאומיים.

המין הפולש איכהורניה עבת רגל במחצבה נטושה בשרון

X

הרשימה השחורה: צמחי מים פולשים שאינם מומלצים לגינון

אזולה שרכנית

Azolla filiculoides

שרך מים צף, רב שנתי, מקורו
בדרום אמריקה.

האזולה מתרבה עד שהיא מכסה את פני המים לחלוטין, ובכך גורמת לירידה בחדירת האור והחמצן למים, לשינויים ברמת החומציות, לעליה בריכוזי החומר האורגני, ובעקבות כך לשינוי והרס של המערכת האקולוגית הטבעית. בדרום אפריקה חוסמת נתיבי שיט בנהרות.

אלף-עלה נוצתי

Myriophyllum aquaticum

צמח מים רב שנתי, ברובו טבול, מזדקק כ-15 ס"מ מעל לפני המים. בעל שורשים ארוכים, המסוגלים גם לצוף. בעל פרחים, אך באזורי הפלישה שלו הפרחים הם נקביים בלבד והוא לא מייצר פירות אלא מתרבה רק בדרך וגטטיבית. נמכר בישראל במשתלות ובתוך אקווריומים.

בדרום אפריקה הפחית ב-50% את איכות היבולים החקלאיים בגלל פגיעתו בכמות המים הזמינים ובאיכותם, וחסם תעלות ותשתיות באזורי נחלים. ברחבי העולם מסייע להתבססותם של יתושים מפיצי מלריה.

X

פיסטיה צפה (חסת המים)

Pistia stratiotes

עשבוני רב שנתי צף. בעל שושנת עלים, העלים בעלי שערות כולאות אוויר המקנות לצמח כושר ציפה. חסת המים הובאה לארץ כצמח נוי לבריכות, ובדרך זו מופצת עד היום ברחבי הארץ.

שכבה צפופה של חסת המים מורידה בצורה דרסטית את שיעור החמצן ואת ה-pH של המים, חוסמת את הגישה לאור, ובכך דוחקת מינים מקומיים. פלישת חסת המים במקומות שונים בעולם גורמת נזקים כגון סתימת משאבות ופגיעה בשייט ובדיג.

איכהורניה עבת רגל (יקינטון המים)

Eichhornia crassipes

צמח מים צף, המאופיין בפטוטרות עלים נפוחות ומלאות אוויר המקנות לעליו כושר ציפה. בכל תפרחת כמה פרחים מרשימים עם עלי כותרת סגולים בעלי כתם צהוב אופייני. מתרבה על ידי זרעים, אך בעיקר וגטטיבית, ובקצב מהיר במיוחד. מקורו באגן האמזונס.

צמח זה מופיע ברשימת 100 המינים הפולשים הגרועים בעולם: בנילוס גרם לאובדן 10% מהמים הזמינים באזורי הפלישה, ובסין הוביל לצמצום שטחי אגמים ואף לשינוי האקלים המקומי. חוסם נתיבי שייט בפלורידה. מעודד את נוכחותו של חילזון המפיץ בילהרציה באגם ויקטוריה.

סלביניה גדולה

Salvinia molesta

שרך מים צף. בעל עלים טבולים המשמשים כשורשים, ועלים צפים המכסים את פני המים. מתרבה בעיקר וגטטיבית, ומפיץ עצמו בעזרת זרמי המים והרוח. קרוב לוודאי שהגיע למערכות המים המתוקים בישראל בעקבות ריקון אקווריומים, ומאז מתקיים בנחלים בעלי זרימה חלשה. אוכלוסיות מצויות במקורות הירקון ובמקומות נוספים.

במזרח אסיה מסייעת להתפשטות יתושים מפיצי מחלות.

לפופית המים (תרד המים)

Ipomoea aquatica

צמח רב שנתי בעל גבעולים זוחלים ארוכים (עד 20 מ'), ממוקם בגדות לחות על הקרקעית או צף על פני המים. משמש צמח מאכל פופולארי ועשיר בברזל באזור מוצאו, דרום-מזרח אסיה. מתרבה וגנטיבית ועל ידי זרעים.

יוצר משטחים צפופים המאטים את הזרימה בנחלים ובתעלות ובכך מסייעים להתרבות של יתושים.

אלודאה קנדית

Elodea canadensis

צמח מים רב שנתי טבול, המתקיים לרוב במקווי מים עם קרקעית בוצית. מקורו בצפון אמריקה, מופץ בעולם בעיקר כצמח המיועד לתפאורת אקווריומים.

מתפשט במהירות תוך דחיקה של מינים מקומיים והאטת הזרימה בנחלים

מיני גומא פולשים:

גומא מניפני

Cyperus involucratus

גומא רעף

Cyperus imbricatus

עשב טרופי חד שנתי או רב שנתי המתנשא לגובה 0.5-2 מטר. קניו מזדקרים מעל המים ותפרחתו בצורת סוכך, עם עלי מעטפת סרגליים. הובאו לארץ למטרות גינון, והם נשתלים ברחבי הארץ ומפיצים את עצמם בעיקר באופן וגטיבי.

מינים אלה יוצרים גושים צפופים הדוחקים מיני צומח מקומיים ומשנה את האופי של צמחיית גדות הנחל.

הרשימה הלבנה:
צמחי מים מומלצים
לגינן

נימפיות תרבותיות

ידועות בעולם כבעלות סיכון
נמוך לפלישה לטבע.

צמחי מים וגדה מקומיים:

אין לאסוף צומח בבית גידולו הטבעי, על מנת לא לפגוע בטבע, במיוחד לא בתחום שמורות טבע וגנים לאומיים.

נענה משובלת

Mentha longifolia

צמח עשבוני רב שנתי המזדקק מתוך המים בפריחה ורודה. צמח ריחני שעליו יכולים לשמש כתבלין או עלים לתה. אופייני למקווי מים בצפון הארץ ובמרכזה.

קרנן טבוע

Ceratophyllum demersum

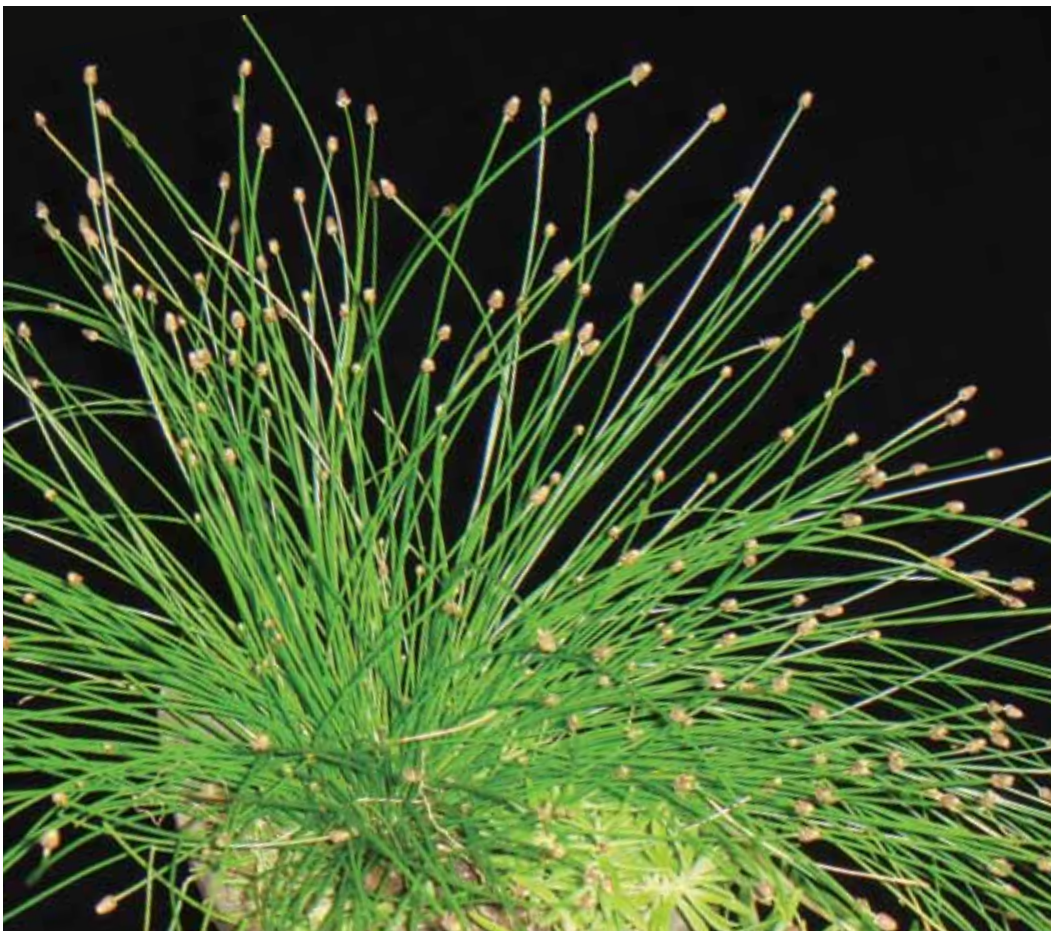
צמח רב שנתי טבול, נטול שורשים, המבצבץ מעל לפני המים. פרחיו קטנים וירוקים.

סמר מחויץ

Juncus fontanesii

צמח רב שנתי במבנה של שיח, השוכן לגדות מקווי מים ברחבי הארץ. מתאים גם למים מלוחים.

אגמון נטוי

Scirpus cernus

צמח רב שנתי זקוף המאפיין
ביצות וגדות נחלים ברחבי
הארץ. מתאים גם למים מלוחים
יחסית.

סוף מצוי

Typha domingensis

צמח עשבוני רב שנתי המאפיין
גדות נחלים וביצות ברחבי
הארץ. התפרחת נראית כשרביט
חום.

עדשת מים גיבנת

Lemna gibba

צמח מים הצף בחופשיות על פני המים. צמחים קטנים מאוד, היוצרים מראה של כיסוי ירוק למים בזכות צפיפותם הגדולה.

What can be done to protect Israel's waterways?

Disrupting Invasive Aquatic Plants Routes to Nature

In Israel, the use of invasive aquatic plants in gardening and landscaping is the main mechanism allowing these species to gain a foothold and spread.

The import of some water plant species was prohibited by law in 2009, although their sale by nurseries is still allowed.

Invasive aquatic plants planted in an ornamental garden will, almost certainly, spread to nearby reservoirs of water, and cause ecological

and economic damage. This spread occurs through:

- > The disposal of gardening waste that contains elements of plants that are still able to reproduce
- > Directly from the garden to nature via rainwater, drainage or the actions of animals

It's in our hands

You can safely dispose of gardening waste by placing it in tightly sealed plastic bags and letting them dry out in the sun for several weeks before throwing them out.

Buy Responsibly

- > Avoid buying aquatic plants which are on our black list
- > Purchase safe alternatives from our white approved list such as:
 - > Safe exotic species like cultural water lilies
 - > Native species of aquatic plants (but please purchase these from nurseries rather than picking them from the wild)

Invading water hyacinth in an abandoned quarry in the Sharon

Making the Right Choice

Water Gardening without Invasive Species

A Consumer Guide for Protecting Nature

Invasive Aquatic Plants - Damaging Nature and Man

What are invasive aquatic plants?

Invasive aquatic plants are aquatic plants that have spread beyond their natural distribution due to human intervention. Within these new environments these plants have the ability to negatively affect nature, human health, agriculture and economics.

Damage to Nature

Invasive aquatic plants can be found in rivers, winter pools or lakes and can alter the natural ecological balance by:

- > Blocking native species' access to resources such as light, oxygen and water
- > Altering the water quality and increasing the rate of evaporation
- > Carrying other animals (known as "hitchhikers") such as snails which are also invasive and can cause further damage.

Damage to Infrastructure

Invasive aquatic species can cause damage to important infrastructure through:

- > Damaging agriculture by reducing the amount of water suitable for irrigation
- > Fouling water supply as in Papua New Guinea when 80,000 villages had their drinking water contaminated by floating ferns

- > Contributing to the spread of disease by providing shelter to mosquitos or other disease carrying insects
- > Blocking reservoirs, canals, pumps and sea lanes
- > Disrupting fish stocks for both recreational and commercial fishing, affecting tourism

Invading watermilfoil taking over the Elroy spring

Lior Almogor | fromycamera.com

כתיבה: זוהר ינאי ואלון רוטשילד
rotemdesign.com: עיצוב:
צילום שער: יעל אורגד

למידע נוסף על מינים פולשים
www.teva.org.il/polshim

החברה להגנת הטבע (ע"ר)
הנגב 2 תל אביב 66186
www.teva.org.il
חפשו אותנו גם בפייסבוק

כל הזכויות שמורות
לחברה להגנת הטבע
מרץ 2013

הודפס על נייר אקולוגי

אנו מודים ל:

B E R A C H A

כריכה אחורית: בריכת נוי ללא צמחי
מים פולשים - מקור להנאה שאינו מסכן
את הטבע
צילום: מיכל אליעד, חלומות בירוק

